

СТАНОВИЩЕ

от д-р Цветанка Луканова Иванова /Ценова/ - професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1. 2. Педагогика

докторска програма Специална педагогика

Автор: Катя Стайкова Стоилова

Тема: ПРОФЕСИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ НА УЧИТЕЛИ, РАБОТЕЩИ С УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ

Научен ръководител: проф. д-р Дора Стоилова Левтерова-Гаджалова – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-6601 от 20. 12. 2018 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема ПРОФЕСИОНАЛНА ИДЕНТИЧНОСТ НА УЧИТЕЛИ, РАБОТЕЩИ С УЧЕНИЦИ СЪС СПЕЦИАЛНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОТРЕБНОСТИ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“. Автор на дисертационния труд е Катя Стайкова Стоилова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра "Педагогика и управление на образованието" с научен ръководител проф. д-р Дора Стоилова Гаджалова-Левтерова от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Катя Стайкова Стоилова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва всички изискуеми документи.

2. Кратки биографични данни за докторанта

От автобиографичните данни е видно, че докторантката е високо образован специалист в областта както на психологията, така и на специалната педагогика. Освен чрез съответните

магистратури, тя е придобивала научни и практически компетенции в различни по съдържание форми на следдипломна квалификация в сферата на продължаващото образование. В биографичния си път К. Стоилова се е ръководела от постоянен стремеж към повишаване и разширяване на своите знания и професионални умения. Творческите ѝ постижения са позволили да се развива системно като практик и като ръководител с достойна позиция в системата на приобщаващото образование, а напоследък и като докторант, който дава сериозна заявка за по-нататъшно научно развитие.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд на К. Стоилова насочва вниманието към въпроси с научно и практическо значение като: доколко учителите, ангажирани с обучението на децата със специални образователни потребности (СОП), възприемат себе си като личности със значима социална роля, доколко професионалният им Аз се включва в личностния им Аз, как виждат себе си в съвременния образователен контекст и др. Разбирането за собствената професионална значимост и удовлетвореността от професията влияят върху ефективността на работата на учителя, върху мотивацията и уменията му за справяне с професионалните трудности и предизвикателствата, пред които е изправена цялата педагогическата общност с навлизането на приобщаващото образование. В такъв смисъл тематиката на дисертационния труд е важна и актуална, пред него са поставени сериозни цели и задачи, чието реализиране открива възможността за издигане статута на съвременния учител и отгук - за подобряване качеството на образованието на децата и учениците със СОП. Предоставената ми за становище дисертация е оригинално по замисъл изследване в иновационна за българската наука, интердисциплинарна област, даваща перспектива за редица теоретични и практико-приложни приноси.

4. Познаване на проблема

Докторантката показва задълбочено познаване на научната литература, свързана с дисертационната проблематика, и умение за рационално изложение на значителна по обем и сложна по съдържание информация, при това с много добро езиково и стилистично оформление (изключение от последното е употребата на „случвам се“ вместо „осъществявам“ – стр. 4). К. Стоилова е изминала пътя от личните, собствените наблюдения над характеристиките на съвременния учител и специален педагог, към научните измерения на тези характеристики, към чийто анализ тя подхожда задълбочено.

5. Методика на изследването

Изследването е осъществено с редица методи за теоретично и емпирично проучване на проблема, върху който е фокусирана дисертацията. Основна роля имат въпросници и анкетни

карти, представени в дисертацията като приложения. Инструментариумът на изследването е подходящ, много добре подготвен, качеството и количеството на въпросите към респондентите позволяват да се съберат необходимите данни в отговор на издигнатите изследователски въпроси, да се проверят хипотезите и да се осъществят целите и задачите на изследването.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд обхваща 194 компютърни страници, вкл. приложенията. Теоретичната му част е добре структурирана, налице е детайлен анализ на основните научни аспекти на дисертационната тема. Последователно са изяснени ключовите понятия чрез обзор на класически и съвременни теории и авторски становища за същността на професионалната идентичност с акцент върху тази на учителя. Докторантката разглежда важни въпроси като видовете и стиловете идентичност, етапите на нейното изграждане, структурата и компонентите на професионалната идентичност, съдържанието и стadiите на формиране на професионалната идентичност на учителите, нейната връзка с овладяването на множество професионални компетенции. Цитирани са изследвания, които доказват ролята на различни фактори, рефлектиращи върху учителската професионална идентичност (стаж, опит, знания и др.), а оттам и върху позицията на учителя в професионалната общност, неговата личностна удовлетвореност и чувството му за професионална реализация.

Втората глава на труда съдържа точни формулировки на обект, предмет, цел, хипотези, задачи на изследването и кратко описание на инструментите на изследването – въпросници и анкетни карти. Тази част дава добра представа за насоките на изследователската работа, те са заложи в логическата взаимовръзка между всички компоненти на втората глава и са преформулирани като изследователски въпроси. С високо приносно ядро са третата и четвъртата хипотеза на изследването. Задачите на изследването се отличават с необходимата конкретика и са пряко обвързани с целите.

Третата глава на дисертацията включва подробен анализ на резултатите, които са изведени с надеждни статистически методи. Резултатите от изследването са систематично представени в количествен и в качествен аспект, обобщени са в множество таблици и са онагледени със съответните диаграми. Това придава яснота и убедителност на тази най-съществена част на разработката. Доказана е висока психометрична стойност на въпросниците и анкетните карти, благодарение на което е натрупана солидна база емпирични данни и са постигнати достоверни доказателства. Съдържанието на резултатите е обсъдено от докторантката методично и на високо научно равнище, зад което прозира и лична ангажираност. Тук личи нейното умение да констатира, проследява и интерпретира данните от изследването, да струк-

турира и излага адекватно сложна и многостранна информация, да съпоставя факти и да извежда било взаимосвързани, било независими по характер доказателства.

Изводите, направени от К. Стоилова, са съдържателни и кореспондират пряко с данните и резултатите от изследването.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Докторантката е оформила 4 научно-теоретични и 4 научно-приложни приноса от собственото си изследване. По принцип изразявам съгласие с формулировката на приносите, към което добавям своето виждане. Преди всичко е важно, че е проучен проблем, който е много слабо осветлен в изпълнената с динамични промени съвременната педагогическа реалност. С изследването се разкриват специфични за българския учител характеристики на професионалната му идентичност – това е важен принос и същевременно въпрос, който следва да се задълбочи в емпиричен аспект. Принос има също и информацията за нагласите на ресурсните учители към професионалната им дейност, за отношението им към приобщаващото образование и за връзките им с другите участници в процеса на неговата реализация.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е приложила 5 публикации в сборници с научни материали, една от които е в съавторство. Всички публикации са свързани с темата на дисертацията и дисертационното изследване. Публикациите имат пълнотекстово съдържание с обем на научни статии/доклади от конференции и не се препокриват по съдържание. Обемът и съдържанието на публикациите, тяхното оформление и научно-практическите им приноси позволяват публикационната активност на К. Стоилова да се оцени като достатъчна и отговаряща на изискванията за докторантско обучение. С тези публикации тя е запознала заинтересованата общност със същността на своето дисертационно изследване и е навлязла в редиците на начинаещите учени.

9. Лично участие на докторантката

Докторантката е взела активно участие в събирането на научните данни при провеждането на дисертационното изследване и в тяхната обработка, в оценяването и интерпретацията на резултатите. Резултатите са заслуга на докторантката, а при оценяването на собствените си приноси тя е проявила аналитичност и обективност.

10. Автореферат

Авторефератът е с обем от 38 страници, включва текстова част с елементи на теоретичен анализ плюс дизайна на изследването, резултати от изследването, представени в таблици и диаграми, кратки коментари на резултатите, изводи, заключение, приноси и списък на пуб-

ликациите. С обема и съдържанието си авторефератът отразява адекватно дисертационния труд, като дава представа за основните резултати, постижения и достойнства на научното изследване. Като цяло авторефератът е изготвен съгласно изискванията.

11. Критични забележки и препоръки

Към теоретичната част на труда имам следните забележки: 1. По увода - би могло в него по-точно да се заяви в обобщен вид генералната цел на дисертацията, която осмисля разработването ѝ. 2. По цитирането и описанието на използваната литература - трябва да се спазва корелацията между цитирани в текста и описани в литературата източници: например Епщайн (стр. 6), Кули (стр. 7), Гий (стр. 9) и др. вероятно са намерени в някои от описаните източници, при което те може да бъдат упоменати в текста, като коректно се уточни, че са прецитирани. Всички автори следва да се описват по фамилни имена (вж. стр. 178 – Йонка... и др.), а освен това е препоръчително използваната литература да бъде номерирана. 3. По съдържанието - описанието на дейността на Ресурсните центрове (стр. 72-77) би следвало да е в отделен параграф.

Първата ми забележка по втората глава е във връзка с това, че мястото на изследователските задачи е след целите, а не след хипотезите, тъй като задачите представляват логическа операционализация на изследователските цели. Втората е по описанието на организацията на изследването: тук трябва да се включва поне базисна информация и за участниците в него, основно за техния брой. Това е важен показател за достоверността на резултатите, който би трябвало да е ясно открит, а не да се налага уточняването му по страниците с анализа на резултатите. Във връзка с тази част на труда имам и питане: *чие е авторството на въпросниците и анкетите?* - въпрос също с важно значение в контекста на изследователската методология.

Изводите от изследването докторантката представя в частта „Дискусия“ и в частта „Обобщения и изводи“, което е излишно. Тя би могла да ги представи успоредно с дискусията под заглавие „Дискусия и изводи“, а следващата част да представи кратко с название „Обобщение и заключение“ (без да включва в нея коментари на публикации - стр. 173, чието място е в първа глава).

Препоръките към практиката биха могли да са по-кратки и по-конкретни, за да придадат завършеност на труда, насочвайки към определени практически действия. Приносите от собственото изследване би могло да синтезират по-пряко теоретичната и практико-приложната стойност на труда. Относно автореферата, препоръчвам в него да присъстват страница със съдържанието му и използвана литература, за да отговаря напълно на изиска-

нията за такъв вид научна разработка, която остава и като основна публикация върху дисертационния труд, подлежаща дългосрочно на четене и обсъждане.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Изследването очертава по-нататъшни изследователски перспективи към проучване на специфичните за българския учител особености на професионалната му идентичност в съпоставка с тази на учители от други страни и райони на света, и с други професии. Резултатите относно нагласите на ресурсните учители към професионалната им дейност, отношението им към различни аспекти на приобщаващото образование и връзките им с другите участници в процеса на неговата реализация е добре да бъдат внедрена в държавната политика по подготовка на следващи поколения учители за работа в системата на приобщаващото образование.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Педагогическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Катя Стоилова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Катя Стайкова Стоилова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

25. 01. 2019 г.

Изготвил становището:

Проф. дпн Цветанка Иванова